

Jöns Hallenborg - possessionaten 1817 - 1899

Han kom till Röstånga som nittonårig garvaregesäll och skulle under sin levnad skapa sig en stor förmögenhet. Jöns Jönsson, som var hans födelsenamn, föddes 1817 i Vä utanför Kristianstad. Han var son till nämndeman Jöns Jönsson född 1772, i hans andra äktenskap med Bengta Persdotter.

Som 17-åring började den unge Jöns sin gesällvandring i Kristianstad, via Karlshamn, Helsingborg och Ängelholm kom han 1836 till Röstånga. I flyttlängden finns notering att han är tilltalad för vådadråp i Karlshamn 1835. Nu har han antagit namnet Hallenborg, som vid den tiden tillhörde den adliga ätten Hallenborg nr 1736. Han kunde ta sig detta namn eftersom Sverige skilde sig från många av Västeuropas länder genom att vi fick vår första egentliga namnlag så sent som 1901.

I Röstånga fick Hallenborg arbete hos Schyllerska garveriet som låg intill Garvaregården nere vid L:a Bäljaneå (nuvarande Kvarndammen). Små hantverksbetonade garverier förekom under senare delen av 1800-talet rikligt på den skånska landsbygden. I Röstångatrakten fanns sådana i Gunnaröd, Röstånga, Ask och Snällaröd. Han övertog garveriet efter några år.

Redan vid 20 års ålder går han in i det äkta ståndet genom att gifta sig med Maria Jonas-

dotter, född 1811 i Röstånga. Året därpå föddes det första av sammanlagt åtta barn, fyra flickor och fyra pojkar. Botilla, Helena, Maria, Jonas, Gustaf, Elise, Olof och Nils. Endast sex av barnen uppnådde vuxen ålder.

Snart visade sig dock att Hallenborg älskade affärer mer än skinn. Även om han inte hade någon boklig underbyggnad, var han utrustad med mycken skarpsynhet. Utvecklingen stod förhållandevis still i Röstånga vid denna tid. Däremot ökade folkmängden kraftigt i kringliggande orter. Räknat från 1800-talets början och fram till omkring 1880 fördubblades sålunda folkmängden i Riseberga, Färingtofta och Ask. I Riseberga från ca 2000 till 4000 invånare. Här hade i stort sett befolkningen hela sin bärning av arbete med leveranser

Garvaregården

Sonen Olof Hallenborg, Godsägare, Riseberga (1850-1917).

Sonen Jonas Hallenborg, Godsägare, Herrevadskloster (1843-1924)

till militärerna. Hallenborg blev arrendator till Herrevadskloster. Arrendet omfattade omkring 2.000 tunnland jord och skog.

Knut von Geijer, son till överstelöjtnanten och ståthållaren och under några år riksdagsman i första kammaren, B. von Geijer, på Herrevadskloster, beskriver i en minnesskrift Jöns Hallenborg på följande sätt:

”Arrendatorn på kungsgården kallade sig Hallenborg, ett självtaget namn. Han var bördig från Röstånga och hade börjat sin bana som slaktare, hade förtjänat pengar och gjorde detta ytterligare sedan han övertagit arrendet med åtföljande leveranser till lägren och exercisskvadronerna på Ljungbyhed. Han var fullständigt obildad och till sitt yttre tjock och klumpig med vulgära anletsdrag. Bred och myndig spatserade han omkring på vägarna med armarna på ryggen och en tjock käpp instucken mellan dessa.

Hans hustru såg ut som en förtryckt, tillbakadragen liten bondgumma. Min far satte aldrig sin fot inom husets dörrar; vad han hade emot mannen talade han aldrig om. Men han hade ingenting emot att familjen besökte arrendatorsbostaden. Detta skedde dock ytterst sällan och inskränkte sig egentligen till att jag någon gång åtföljde tant Olov Been dit. Då spelades priffe, en underlig karré med tolv-trettonåringen, jag ensam bland de äldre”.

Omdömet får väl ses som ett exempel på den övre medelklassens inskränkta värderingar vid denna tid. Inkomsterna från arrendet av Herrevadskloster blev stora. Nu började han förvärva ett flertal jordbruksfastigheter. Tiderna för de svenska bönderna var svåra. Konkurrensen med de stora spannmålsländerna vållade katastrofalt fallande sadespriser och därmed minskning av jorde-

Herrevadskloster

gendomarnas värde och det var nu som den stora emigrationen till Amerika satte in. Tre år i följd blev det missväxt och i de mest utsatta landsändarna dog faktiskt människor av svält. Exekutiva auktioner blev ofta följden.

År 1858 förvärvade Hallenborg Röstånga nr 3 (Björkhäll) vid en sådan auktion. Han var då 41 år. Något år tidigare hade han köpt Röstånga nr 8 (nuvarande ägare Bror och Nils Sonesson) där han nu bodde. Sedan han låtit uppföra det nya corps de logiet till Nackarp, flyttade han dit. Bland övriga egendomar han förvärvade var Svenshög i närheten av Örtofta, Virketorp i Virke församling och Rosenhäll i Landskronatrakten.

Röstånga nr.8

I början av 1872 beslöt ett antal aktade personer att bil-

da en sparbank i Röstånga. Just 1870-talet var höjdpunkten för bildandet av nya sparbanker i Sverige och enbart i Skåne tillkom under denna period 41 sparbanker. Jöns Hallenborg blev förste ordförande i Röstånga. Vid sparbankens stiftande inbetalades av dem som undertecknat reglementet, av J Hallenborg 20 riksdaler (ca 22.000 kronor) och av övriga 17 riksdaler. Hallenborg innehade posten som ordförande till år 1990, då han avgick på grund av sjuklighet.

Rosenhäll – drivs idag av 3.e generationen Hallenborg

Men låt oss också ta fram en annan sida av Hallenborg. 1800-talet var superiets århundrade framför andra i Sverige. I Röstånga bildades Godtemplarlogen "Hemmets Trefnad". Man insåg snart att en möteslokal skulle kunna bli ett verksamt medel mot fördärvet. Här fick man välkommet bistånd av Jöns Hallenborgs dotter Tilda, som bl.a. älskade att dansa. Hallenborg var villig. I ett gåvobrev uttryckte han sin önskan "att på

egen bekostnad för härvarande Godtemplarloger låta uppföra ett ordenshus, vars inredning och storlek jag vill att ordensmedlemmarna själva äga rätt att bestämma. Efter ett antal år flyttades byggnaden till sin nuvarande plats i Kolema, där Röstånga Bygdegårdsförening idag driver Röstångagården.

Hallenborgs hustru Maria dog 1881 vid 70 års ålder. Året därpå gifte han om sig med den 30 år yngre Edla Charlotta Frick Berggren från Nättraby.

I ett tidningsurklipp från år 1895 tillkännages att "Possessionaten J. Hallenborg i Röstånga har genom utfärdadt gåvobref till sina barnbarn skänkt samtliga sina egendomar belägna inom Rönnebergs, Onsjö och Harjagers härader, taxeringsvärderade till 241,700 kronor. Dessutom ha förenämnda barnbarn erhållit ett par mindre egendomar inom Torna härad. Patron Hallenborgs barn skola dock gemensamt under lifstid åtnjuta nyttjanderätten till ofvan nämnda fastigheter".

Taxeringsvärdet motsvarar ca. 15 miljoner kronor i dagens penningvärde. I släktens ägo finns fortfarande bl.a. egendomarna Nackarp och Rosenhäll samt fastigheten Solbacken.

Jöns Hallenborg avled 1899. Han ligger begravd på Röstånga gamla kyrkogård.

Gravsten Jöns o Maria Hallenborg på Röstånga kyrkogård

Källor:

Röstångabygden – Röstånga sparbanks minneskrift

Släktforskning: Stig Pettersson

Knut von Geijers minnen

Från Godtemplarhuset till Röstånga Bygdegård - Georg Welin

Lennart Lundberg